

De verbroken belofte

Voor een Europese eenheidsmunt in dienst van tewerkstelling

Ronald Janssen, De Standaard Uitgeverij-MIM, 1998.

Voor alle duidelijkheid, ik ben het voor 97% eens met de stellingen die Ronald Janssen in *De verbroken belofte* verdedigt. Deze stellingen zijn dan ook niet nieuw. Geïnteresseerden in de Europese economische politiek konden de verschillende elementen van zijn kritiek reeds elders terugvinden, zowel bij andere auteurs, zoals Fitoussi en Drèze, als in standpunten van ABVV en ACV, die deze discussie lanceerden in het Europees vakverbond en in verschillende artikels, ook in *Samenleving en politiek*.

De rode draad in *De verbroken belofte* is de kritiek dat de huidige Europese economische aanpak eenzijdig is. Door uitsluitend te focussen op de aanbodzijde van de economie, door het verbeteren van de concurrentiepositie van de bedrijven en het flexibiliseren van de arbeidsmarkt, dringt men de werkloosheid niet terug. Janssen analyseert scherp de drievuldigheid van begrotingssanering (in functie van de Maastrichtnormen), restrictief monetair beleid (gericht tegen de (vermeende) inflatiedreiging) en loonmatigingsbeleid (om redenen van concurrentiekracht), die leidt tot het Europees groeideficit en hoge werkloosheid.

De tweede stelling handelt over het Europese sociale model, het Rijnlandmodel, dat kritiek krijgt vanuit neoliberale hoek. De rigiditeit van de arbeidsmarkt, die het gevolg is van de (over)regulering, zou immers de voornaamste oorzaak van het werkloosheidspro-

bleem in Europa zijn. Aan de hand van een analyse van het Amerikaanse alternatief en het Nederlandse poldermodel besluit Janssen dat deregulering geen sociaal aanvaardbaar antwoord biedt op het werkloosheidsprobleem. De werkloosheid is immers niet enkel van structurele aard, zodat het niet beperkt is tot een probleem van laaggeschoolden. Dat vooral laaggeschoolden getroffen worden door werkloosheid is het gevolg van het feit dat ze op de arbeidsmarkt verdrongen worden door hoger gekwalificeerden. Het organiseren van een 'klusjeseconomie' om opnieuw laaggeschoolde jobs te creëren, is op zich een aanpak van onderuit, die laaggeschoolden vastzet in precare jobs. Hoewel in de VS de banengroei zich zeker niet beperkt tot 'Macjobs', zijn de sociale effecten van arbeidsmarktflexibilisering niet in verhouding tot de bijdrage ervan tot de werkgelegenheid.

De VS, meer bepaald haar centrale bank, de Federal Reserve, is wel een model voor Janssen. Haar monetair beleid staat in dienst van groei en dus werkgelegenheid, veeleer dan enkel te mikken op inflatiebestrijding. Een voorbeeld dat door de toekomstige Europese centrale bank gevolgd moet worden. De parafiscale last op arbeid is de tweede steen des aanstoots van de neoliberale economen. Ronald Janssen verzamelde een aantal voorbeelden die aantonen dat internationale vergelijkingen van lastendruk op arbeid en loonevolutie misleidend zijn. Zo lijkt de VS een concurrentiekrachtwinst geboekt te hebben met 10% daling van het reële loon sinds '73. Een meer realistische inschatting van 'loon', d.w.z. rekening houdend met o.a. ziekte-

verzekering, doet dit ogenschijnlijk voordeel omslaan in een loonstijging van 10%. Ook de kosten van de Belgische sociale zekerheid kunnen met correct vergelijkende statistieken in Europees verband als goedkoop geklasseerd worden - alleen Italië is nog goedkoper. De financiering van de welvaartsstaat vertoont volgens Janssen echter het nadeel dat laaggeschoolden hun tewerkstellingskansen gehypothekeerd zien. Een noodzakelijke correctie is dan ook een selectieve loonlastenverlaging gericht op laaggeschoolden.

Hieraan wordt een pleidooi voor een nieuwe invulling van de loonvorming gekoppeld, als alternatief voor opgelegde loonmatiging en deregulering van de arbeidsmarkt. Het Angelsaksische model scoort niet beter - integendeel - dan de Europese overlegeconomieën met sterke vakbonden op het vlak van loongevoeligheid voor werkloosheid. De sociale partners moeten dan ook een nieuwe houding aannemen i.p.v. binnen het macro-economische keurslijf dat hun opgelegd wordt vast te stellen dat ze in een impasse zitten. Hier duikt het Nederlandse model opnieuw op. De expliciete looncoördinatie tussen de sectoren en de wil te komen tot een ruil tussen loon en werkgelegenheid worden als voorbeeld gehanteerd. De Nederlandse onderhandelaars bepalen de loonevolutie in functie van binnenlandse criteria, niet - zoals in België het geval is met de loonnorm - door te kijken naar de concurrenten. De prestaties van het Nederlandse overlegmodel zijn mogelijk doordat de werkgevers bij onze noorderburen er wel toe bereid blijken mee te stappen in strategieën van arbeidsduurver-

korting. Ten slotte vergemakkelijkte de veel betere begrotingssituatie in Nederland de consensus over loonmatiging. De regering verzacht immers regelmatig de pijn door middel van belastingverminderingen die de koopkracht opkrikken.

Het poldermodel heeft ook nadelen, natuurlijk. Het gemiddelde productiviteits- en welvaartspeil lijdt onder de extreem lang aangehouden matiging. Het model is ook niet exporteerbaar, want het gaat ten koste van de handelspartners. Veralgemening naar Europees niveau zou alleen maar het groeideficit bestendigen. Daarom moet Europa voor het groeibevorderend kader zorgen waarbinnen de positieve elementen van het poldermodel ook in de andere landen kunnen ingezet worden.

Ten slotte schetst Ronald Janssen de contouren van een alternatief beleid, in de eerste plaats op Europees vlak, met de Euro als spil. Indien nodig - als Europa het, zoals nu het geval is, laat afweten - heeft ook België nog een aantal hefboomen in handen van een beleid voor meer groei.

Een Europees (monetair) vraagbeleid, een sociaal pact voor loonmatiging op Europees niveau, een groeiimpuls door een inhaalbeleid inzake infrastructuur en stedelijke renovatie, een begrotingssanering die rekening houdt met de conjunctuur en dus geen factor is die groei kost, een beleid van arbeidsintensievere groei, loonlastenverlaging gericht op de onderkant van de arbeidsmarkt, de ontwikkeling van buurtdiensten en een beleid van arbeidsduurvermindering, dat is in een - veel te lange - notedop het programma dat Europa uit het slop moet halen. Merk op dat een aantal eerder verketterde beleidslijnen

opduiken in het verlanglijstje van Ronald Janssen. Het gaat hem immers over de samenhang en de dosering van de gehanteerde medicijncocktail, veeleer dan om één enkel paardemiddel.

De verbroken belofte biedt de lezer een grondig overzicht van de argumenten en de studies die aantonen dat Europa op de verkeerde weg zit wat het economisch en monetair beleid betreft. Het vergt een jarenlange inzet al dit studiemateriaal te verzamelen en op een bevattelijke wijze voor te schotelen. Dat is dan ook de verdienste van Ronald Janssen. Toch is de oefening niet foutloos. Het boek geeft blijk van haast en slordigheid in de afwerking. Een aantal keren wordt met cijfers ge-goocheld waaraan de lezer weinig of geen boodschap heeft en soms wordt een nogal ondoordringbaar taalgebruik gehanteerd. Een aantal van de geschetste scenario's op korte termijn lijken nu al achterhaald, meer bepaald wat de begrotingssanering voor dit en volgend jaar betreft. En ten slotte vergen sommige redeneringen en argumentaties herlezing voor ze hun geheimen volledig prijsgeven.

De vraag moet dan ook gesteld worden tot wie dit boek zich richt en in hoeverre het op tijd komt. Het wil zowel overtuigen als uitleggen. De conclusie is dan ook dat het zich richt tot beleidsverantwoordelijken én geïnteresseerde leken. Een aantal recente beslissingen op Europees niveau hebben echter de economische visie die Janssen terecht aanklaagt gebetonneerd. Zo zal het stabiliteitspact de begrotingsdiscipline nog strenger doortrekken in het EMU-tijdperk dan het geval was in het Maastricht-decennium bijvoorbeeld. Daarbij komt dat de re-

cente verbetering van de economische groei de aanhangers van de 'pensée unique' sterkte in hun overtuiging en de nood aan een op werkgelegenheid gerichte omme-zwaai overbodig of alleszins minder acuut lijkt te maken. Dit is natuurlijk geheel ten onrechte: de analyse van Ronald Janssen is overtuigend waar hij een spontane oplossing van de werkloosheid als irrealistisch afdoet. Ten slotte is ook de lage rente een element dat allicht ingeroepen zal worden om de boodschap van *De verbroken belofte* als achterhaald te bestempelen. Opnieuw onterecht, want de reële rente blijft - dankzij de uitgebannen inflatie - relatief zeer hoog. De pleidooi voor een ander monetair beleid blijft pertinent.

Een van de meest gevreesde scenario's van de kritische pro-Europeanen, waaronder ik ook Janssen reken, is echter de jongste maanden ontkracht. Het doembeeld van een tot 5 of 6 landen beperkte Europese kern, die niets meer zou inhouden dan een verruimde Deutsche Mark-zone onder controle van de Duitse Bundesbank, komt er naar alle waarschijnlijkheid niet. De hoop op een waarachtig Europees gericht monetair beleid - zij het onder de knoet van de inflatieobsessie die in het Verdrag ingeschreven werd - is daarmee toch al in zekere mate gerechtvaardigd.

Mijn voornaamste kritiek op dit boek van Ronald Janssen is echter de complexiteit van het geschetste alternatief. Dit alternatief herneemt immers stuk voor stuk elementen die in de analyse als inefficiënt voor werkgelegenheidscreatie of als nefast voor de sociale cohesie en/of de overheidsfinanciën ontmaskerd werden. De verwarring bij de niet-

economisch geschoolde lezer hierover is begrijpelijk. De boodschap van Ronald Janssen is immers een subtiele evenwichtsoefening. Niet één zaligmakende piste is aan te duiden, maar een pragmatische mix van elkaar versterkende instrumenten moet de oplossing bieden voor

het werkgelegenheidsprobleem. Deze real-politieke aanpak zal allicht voor een aantal lezers ontgoocheling of frustratie brengen. Doet dit alles af aan de fundamentele waarde van *De verbroken belofte* in dit debat? Aan iedereen die het gevoel heeft dat Europa de verwach-

tingen inzake werkgelegenheidscreatie niet inlost en wil weten waarom, kan ik de lectuur van dit boek aanbevelen.

Dirk Van Evercooren
Vlaams ABVV